Bilans 35-lecia

Z perspektywy 35 lat Traktat dobrosąsiedzki okazał się jednym z **najtrwalszych fundamentów politycznych w Europie Środkowo-Wschodniej po zakończeniu zimnej wojny.** Stworzył ramy, w których różnice i konflikty można było rozwiązywać poprzez negocjacje i współpracę, a nie poprzez eskalację sporów i politykę konfrontacji. Model zbliżenia stworzony przez Polskę i Niemcy stał się wzorcem dla innych państw.

Większość postanowień Traktatu dobrosąsiedzkiego została zrealizowana lub też utraciła swoje pierwotne znaczenie wskutek głębokich przemian geopolitycznych i integracji europejskiej. Klauzule bezpieczeństwa zawarte w artykułach 6 i 7 straciły praktyczne znaczenie po wejściu Polski do NATO w 1999 roku. Wiele szczegółowych regulacji dotyczących współpracy gospodarczej, społecznej i administracyjnej zostało zastąpionych przez prawo Unii Europejskiej po akcesie Polski w 2004 roku. Traktat pomógł zbudować trwałe podstawy współpracy politycznej, parlamentarnej, regionalnej i społecznej. Rozwinęły się kontakty samorządowe, współpraca gospodarcza, wymiana młodzieży, projekty edukacyjne i naukowe na skalę nieznaną w naszej wspólnej historii. Granica z bariery oddzielającej stała się przestrzenią codziennej współpracy i wymiany.

Trwałym znakiem dialogu pozostała ustanowiona na mocy Traktatu dobrosąsiedzkiego Polsko-Niemiecka Nagroda przyznawana „za szczególne zasługi dla rozwoju stosunków polsko-niemieckich". Wśród jej laureatów znaleźli się m.in. **Władysław Bartoszewski oraz była przewodnicząca Bundestagu Rita Süssmuth** – postacie symbolizujące ideę pojednania i odpowiedzialności za wspólną pamięć.

> *„W całym okresie 1991–2004 oba państwa – mimo zmieniających się konfiguracji koalicji rządzących w Warszawie i w Berlinie – podtrzymywały przystąpienie Polski do Unii jako wspólny strategiczny cel"*

– podkreślał ambasador i wiceminister spraw zagranicznych Jan Truszczyński.

Bilans ostatnich dekad nie jest jednak wyłącznie historią sukcesu. W relacjach polsko-niemieckich wielokrotnie pojawiały się napięcia dotyczące nie tylko trudnej historii i jej dziedzictwa, lecz także różnic interesów w Unii Europejskiej, polityki wobec Rosji i USA, kwestii energetycznych oraz migracji. Przez wiele lat przedmiotem sporów pozostawały także asymetria statusu Polaków w Niemczech i mniejszości niemieckiej w Polsce oraz kwestie nauczania języka sąsiada.

W ostatniej dekadzie zaczęto formułować szereg bardzo negatywnych ocen tak Traktatu, jak i całokształtu relacji. Część polskich polityków postulowała renegocjację, a nawet wypowiedzenie Traktatu dobrosąsiedzkiego. Nie doszło do tego, ale spory te wpływały negatywnie na atmosferę wzajemnych relacji i poziom społecznego zaufania. Po trzech dekadach zapomniano już, jaki był punkt startu i jakiego wysiłku wymagała budowa tego, co dziś przyjmuje się za oczywistość. Relacje bilateralne wymagają stałej pracy, dyskusji i kompromisu. Efektywną platformą rozwiązywania problemów jest Polsko-Niemiecki Okrągły Stół, powołany jako forum dialogu dotyczącego przede wszystkim kwestii mniejszości, edukacji, pamięci i współpracy społecznej.

Po zmianie rządu w Polsce w grudniu 2023 roku wznowiono regularne konsultacje międzyrządowe oraz działalność części gremiów odpowiedzialnych za dialog polsko-niemiecki. Powrócono także do rozmów dotyczących bezpieczeństwa europejskiego, współpracy obronnej, edukacji i polityki pamięci.

Ze współczesnej perspektywy widać, że Traktat dobrosąsiedzki stał się trwałym elementem europejskiego porządku politycznego. Niektórzy badacze określali go nawet mianem **„czcigodnego zabytku"**: dokumentu, którego znaczenie bywa niedostrzegane właśnie dlatego, że dobrze spełnił swoją rolę.

Dopiero nowe zagrożenia dla Europy – zwłaszcza pełnoskalowa agresja Rosji na Ukrainę w 2022 roku – przypomniały o historycznym znaczeniu trwałego polsko-niemieckiego partnerstwa. Współpraca w ramach NATO, wsparcie dla Ukrainy, ochrona wschodniej flanki Sojuszu oraz rozwój współpracy wojskowej i obronnej pokazały, że na fundamencie stworzonym w 1991 roku możemy budować także w XXI wieku.

Nowe polsko-niemieckie porozumienie obronne, podpisane w czerwcu 2026 roku, jest symbolicznym potwierdzeniem przemiany, jaka dokonała się w relacjach między oboma państwami. Dawni przeciwnicy stali się partnerami, którzy współodpowiadają za bezpieczeństwo Europy.

Oś czasu 1991–2026

- **1991** – Traktat dobrosąsiedzki
- **1991** – Polsko-Niemiecka Współpraca Młodzieży
- **1999** – Polska w NATO
- **2004** – Polska w UE
- **2007** – wejście do strefy Schengen
- **2022** – wojna Rosji przeciw Ukrainie
- **2026** – zapowiedziane porozumienie obronne

Uroczysta inauguracja Polsko-Niemieckiej Grupy Refleksyjnej z udziałem Prezydenta RP Andrzeja Dudy i Prezydenta RFN Joachima Gaucka
Źródło: fot. Bundesregierung, Kugler Steffen

